



vakblad voor
informatieprofessionals



**Cultuurwerkgroep
begeleidt intro AI**

'Niemand wil een
situatie als in *I Robot*'

**Data en denken:
een logische link**

'Kwaliteit van beide
moet omhoog'

Morele integriteit

Rob van Es bepleit
integer handelen
en emoties volgen

Desinformatie

IP'er als gids in de
informatiestorm

2020 | 07



OPROEP AAN
PROFESSIONALS:
KRITISCH VRAGEN,
ETHISCH
DENKEN

COLOFON

IP is samen met Informatie-Professional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (24ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl.

redactie

Marjo Bakker, Maarten Brinkerink,
Wilbert Helmus, Dafne Jansen,
Vincent M.A. Janssen,
Evelien de Jonge, Leen Liefsoens,
Cindy Lammers (hoofdredacteur),
Matthijs van Otegem, Mirjam
Raaphorst, Vincent Robijn,
Eric Sieverts en Daniël de Vette

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl,
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Ronald Buitenhuis, Jos Damen,
Anne van den Dool, Rob Feenstra,
Danny Greefhorst, Jos van
Helvoort, Marianne Hermans,
Sjoerd van den Heuvel, Frank
Huysmans, Marja Kinga, Johan
van der Knijff, Yuri Meesen

abonnements

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren
in blad of op de site:
Rajin Roopram, e-mail
rajin.roopram@kbenp.nl,
tel. 06-15201724.

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

10

AI-werkgroep van start

Overal doet AI haar intrede, ook in de wereld van musea, erfgoed, media en bibliotheken. Een speciale werkgroep van de NL AIC gaat dit zachtjes begeleiden. Kwartiermaker Eppo van Nispen tot Sevenaer licht toe.



13

GLAM, Wiki en metadata

Nederlandse GLAM-instellingen willen zich graag digitaal openstellen. Wat komt daarbij kijken? Deel 2 in een serie van zes: hoe foute beschrijvingen verstrekken gevolgen kunnen hebben.

14

Link tussen denken en data

Er is behoefte aan een hogere kwaliteit van (kritisch) denken én van data om niet te verdrinken in de toenemende stroom aan data, informatie en kennis, zo betoogt Danny Greefhorst.



RUBRIEKEN

04

Data in beeld

Nxt Museum

09

IP Lingo

Quaranzine

21

Column

Bureaucratie als strategie

26

KB Onderzoekskroniek

Nederlands webdomein in kaart gebracht

27

Update

Human Library



18

Desinformatie en fake news

Corona heeft de zwakke plekken in onze informatievoorziening pijnlijk blootgelegd. Hoe zorgen we voor goed geïnformeerde burgers en hoe kunnen IP'ers daarin een rol spelen?

22

Professionele ethiek

Rob van Es breekt in zijn nieuwste boek *Emotionele integriteit* een lans voor kritisch denken en integer handelen – met films als metafoor. 'Integriteit is risicomanagement geworden.'



30

Gevecht tegen onzinstatistiek

Datawetenschapper Stephan Smeekes kreeg van weekblad *Observant* de vraag wat hij zou doen met een zak geld en weet het wel: 'onzinverbanden' in big data onderzoeken.

PERSOONLIJK MORAAAL

Ik ben geen fan van Trump. Niet van zijn deplorabele staat van zaken, zijn waslijst aan faillissementen en zijn dubieuze contacten met nog dubieuzere gasten uit Verweggistan. *Zembla* maakte hier in 2017 nog een indrukwekkend drieluik over. Onderzoeksjournalistiek zoals het hoort. Al vermoed ik dat de tv-productie slechts door een handvol mensen werd gezien, om daarna geruisloos in de archieven van Beeld en Geluid te verdwijnen. Tegenwoordig informeren veel mensen zich via de sociale media. En noemen ze kranten en andere 'oude' nieuwsbrengrers *main stream media* en *fake*. Ik zag zelfs de afkorting MSM op mijn tijdlijn voorbijkomen, bij een reactie van een ex-buurman waar ik ooit eens mee gelinkt ben geraakt. Dit hebben we mede aan Trump te danken. De man die we keer op keer aan de stoelpoten van de democratie zien zagen. Van media, wetenschap, recht. Die dit doet met desinformatie en klinkklare leugens, en geen mens in zijn regering die hem terecht lijkt te wijzen. Waar is dan je persoonlijke moraal?



REDACTIONEEL | Cindy Lammers

We hebben de mond vol van ethiek, zeker als die de informatietechnologie en het werkkterrein van de IP'er betreft. Maar ethiek begint natuurlijk bij je eigen morele integriteit, bij kritisch denken en vragen (blijven) stellen, zo kun je lezen in artikelen in dit blad. Ethiek begint bij jezelf. <

28

Buitenland

Lockdown in London

31

Gelezen

Studie- en leesvoer voor IP'ers

32

Verenigingen

Beroepsverenigingsnieuws

34

Lifhacking

Maak eens een lijstje

35

Favorieten

Sjoerd van den Heuvel

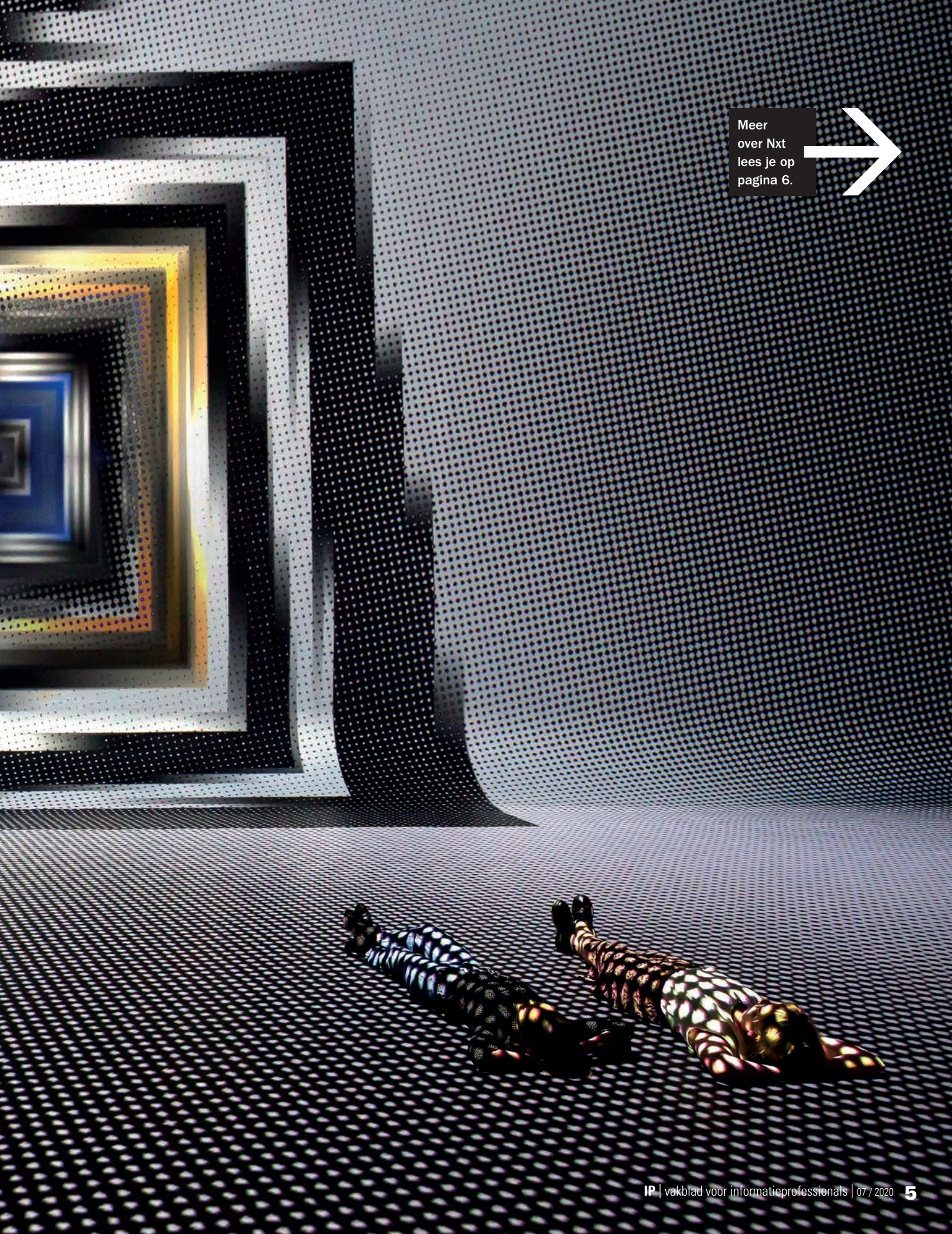
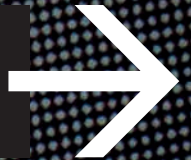


Foto: Peter Tijhuis

QR-CODE ALS PASPOORT

Eind augustus gingen de deuren open van Nxt, het eerste Nederlandse museum voor digitale kunst, gevestigd in een kolossale voormalige televisiestudio in Amsterdam-Noord. Aan de hand van acht grootschalige multizintuigelijke installaties die samen de expositie *Shifting Proximities* vormen, onderzoekt Nxt de manier waarop mensen maatschappelijke en technologische veranderingen ervaren en hoe zij hierop reageren. Zoals bij het slotwerk van de expositie, *Dimensional Sampling #1*, van kunstenaar en programmeur Yuxi Cao en sounddesigner Lau Hiu Kong. Een gigantisch bewegend mozaïek van QR-codes waar bezoekers langs en overheen kunnen bewegen. In veel landen (vooral in China) worden QR-codes gebruikt als een soort paspoort. Bijvoorbeeld om aan te tonen of je gezond bent. Maar ook om de doden te herdenken: het levensverhaal van de overledene – een biografie, foto's en video – gevat in een scancode. <

Meer
over Nxt
lees je op
pagina 6.



vervolg
van
pagina
4 - 5



KUNSTZINNIGE GRENZEN VAN DE INFORMATIETECHNOLOGIE

Acht grote multizintuigelijke installaties zijn er te zien op *Shifting Proximities*, de eerste expositie in het jonge Nxt. Via moderne technologie ondervinden bezoekers de impact en mogelijkheden van die technologie. Zoals kunstmatige intelligentie.

Nxt Museum is het eerste museum in Nederland dat zich volledig richt op mediakunst. Het exposeert kunstwerken die gebruikmaken van moderne technologieën van

het heden en van de toekomst. Omdat kunst de tijdsgeest weerspiegelt gelooft Nxt 'dat de meest innovatieve kunst ons de mogelijkheid geeft om op de impact van technologische ontwikkelingen

te reflecteren'. Een moment van bezinning in een realiteit die alsmaar sneller doorontwikkelt. Het museum is gevestigd in een voormalige productiestudio in Amsterdam – een plek die zich goed leent voor het ontdekken, maken en tentoonstellen van mediakunst, volgens Nxt. Want 'deze vorm van kunst experimenteert met technologische mogelijkheden en toepassingen; dynamisch en niet gebonden aan een vorm'. Het is een plaats waar verschillende kunststromingen en wetenschappen samenkomen en tentoongesteld kunnen worden. Alle installaties van *Shifting Proximities* zijn ook het resultaat van multidisciplinaire samenwerkingen tussen kunstenaars, ontwerpers, technologen, wetenschappers en muzikanten.



Foto's: Peter Tijhuis

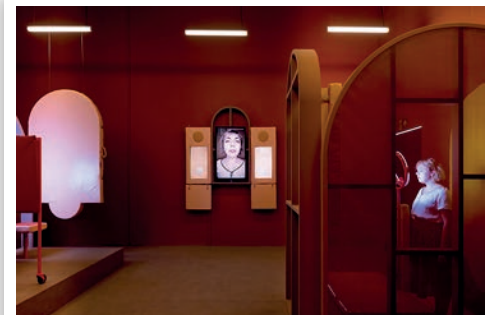
Habitat

Een datagestuurde installatie van kunstenares Heleen Blanken in samenwerking met softwareontwikkelaar NAIVI en geluidskunstenaar Stijn van Beek. Het werk vertaalt 3D-scans van organische artefacten uit het Naturalis Biodiversity Center Leiden naar een game-achtige, meditatieve omgeving. Deze continu veranderende 'digitale werelden' reageren op de bewegingen van bezoekers en worden weerspiegeld en vervormd in het water.



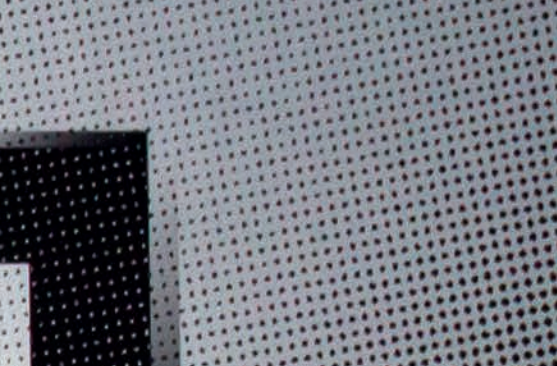
Econtinuum

Nieuw werk van ecologisch kunstenaar Thijs Biersteker in samenwerking met de Italiaanse botanicus Stefano Mancuso. Het brengt de bezoeker in aanraking met de tak van wetenschap die de communicatie tussen planten bestudeert. Via sensoren in de zaal worden gegevens doorgestuurd naar twee kunstmatig intelligente boomwortelsculpturen die de symbiotische relatie nabootsen tussen bomen; hoe ze elkaar waarschuwen, van elkaar leren en voedingsstoffen delen. De twee wortels reageren op de aanwezigheid van bezoekers en leren van hun patronen. Ze vormen een futuristisch ecosysteem dat kennis deelt en een centrale boodschap heeft: samen staan we sterker.



Biometric Mirror

De bezoeker speelt de hoofdrol in dit werk van sciencefiction-kunstenaar en lichaamsarchitect Lucy McRae en dr. Niels Wouters, een wetenschapper die de interactie tussen mens en computer onderzoekt en gespecialiseerd is in digitale ethiek. Bezoekers treden een technologietempel binnen om een algoritme te vereren dat hen observeert, psychoanalyse op hen uitvoert en mathematisch 'perfecte' versies van hun gezicht genereert. In deze installatie wordt zowel de nauwkeurigheid als de tekortkoming van algoritmes voor gezichtsherkenning blootgelegd.



Blue Screen of Death

De enorme blauwgeverfde wand bij binnenkomst in het pand is niet alleen een kunsthistorische verwijzing – het staat voor het dure pigment ultramarijn, voor Yves Klein Blue en voor het blauw van Maria, legt curator Bogomir Doringer uit aan NRC. ‘Maar het staat ook voor “Blue Screen of Death”, een beroemde foutmelding in Windows, en voor bluescreen-technologie waarmee je iedere gewenste achtergrond in een film kunt projecteren. Zo legt Nxt Museum een link tussen kunstgeschiedenis, nieuwe media en de geschiedenis van de ruimte als televisiestudio. Onze eerste expositie *Shifting Proximities* gaat over hoe mondiale gebeurtenissen en technologische veranderingen zorgen voor continue verschuivingen in de onderlinge afstand tussen mensen.’

Shifting Proximities:

nog tot en met 28 februari 2021

Adres: Asterweg 22, Amsterdam

Meer informatie: <https://nxtmuseum.com>



Datavisualisatie

Nxt heeft de Zwitserse kunstenaar Benjamin Muzzin de opdracht gegeven om ‘transitieruimtes’ te maken als vervanger van de doorgaans langdradige zaalteksten bij exposities. Met een combinatie van projecties, bewegende beelden en tekst wordt dieper ingegaan op het grondige onderzoek en de creatieve samenwerkingsprocessen achter de kunstinstallaties. De transitieruimtes maken optimaal gebruik van datavisualisatie om complexe ideeën op een begrijpelijke manier uit te leggen. <



NIEUW FORMAT VOOR WORLD LIBRARY AND INFORMATION CONGRES

Het World Library and Information Congres (WLIC) 2021 zal online worden gehouden, zo laat organisator IFLA, International Federation of Library Associations and Institutions, weten. In 2023 is alsnog Rotterdam aan de beurt als host van een hybride evenement.

Het grootste internationale bibliotheekcongres zou dit jaar in Dublin plaatsvinden maar werd in zijn geheel geannuleerd vanwege de uitbraak van het coronavirus. In 2021 zou het fysieke event in Rotterdam zijn, maar dit wordt nu 2023 en dan een mix van ‘in person’ en online – een hybride vorm. Volgend jaar zal er zeker een WLIC-editie zijn, maar puur online, ‘met support van de Dutch National Committee’. Het plan voor 2022 is een fysiek congres in Dublin, aangevuld met online elementen.

De huidige omstandigheden rondom Covid-19 bieden de IFLA de mogelijkheid om te vernieuwen, zo zegt IFLA’s secretary general Gerald Leitner, net als bibliotheken wereldwijd hun diensten en services hebben moeten aanpassen. ‘Corona is geen reden om te stoppen

maar om een nieuw model te bedenken voor het congres waar voorheen duizenden informatieprofessionals van over heel de wereld aan deelnamen.’

Daarnaast biedt het de mogelijkheid om extra aandacht te geven aan een belangrijk issue als carbon footprint die aan congresdeelname is gelinkt. En aan het feit dat het voor een toenemend aantal deelnemers lastiger is geworden om het congres ook echt fysiek bij te wonen, zelfs in normale tijden. Issues die al de aandacht hadden van de IFLA en nu een extra zetje krijgen. Het doel is, volgens Leitner, om een programmaformat te ontwikkelen dat de beste aspecten van het traditionele congres combineert met nieuwe mogelijkheden die digitale tools kunnen bieden, om iedereen in het veld, over de hele wereld, te betrekken. <

AI, wie heeft het er niet over. In praktisch alle sectoren doet deze technologie haar (voorzichtige) intrede, zeker als ze iets van waarde kan toevoegen. Dus ook in de wereld van cultuur – lees musea, erfgoed, media en bibliotheken. Onlangs ging de AI-werkgroep Cultuur van NL AIC van start. Kwartiermaker Eppo van Nispen tot Sevenaer licht toe.



Eppo van Nispen tot Sevenaer

'Better safe than sorry is een prima reden om aan het avontuur dat AI heet te beginnen'

'We zoeken naar manieren om AI samen met mensen te leren en te ontdekken. Niemand wil een situatie als in *I Robot*'

Als zevenjarig jochie zat hij al achter een computerterminal. Dat was in 1971. De serie *Star Trek* had net haar weg gevonden naar het Nederlandse publiek. 'Achter die computer, dat was een magisch moment', mijmert Eppo van Nispen tot Sevenaer, algemeen directeur van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. 'Het ratelende bolletje van de IBM-computer spugde een conversatie uit op het kettingformulier. We speelden verschillende spelletjes. Voor mij was die computer een levend wezen. Dat het volgens een simpel programma liep, daar had ik geen notie van. Een paar jaar later leerde ik zelf programmeren en ontdekte ik het plezier van simpele algoritmes.' Dat deze vroeggeboren fascinatie voor technologische ontwikkeling doortrekt naar artificial intelligence (AI) lijkt alleen maar logisch. En daarmee ook zijn benoeming tot kwartiermaker van de werkgroep Cultuur van de Nederlandse AI Coalitie (NL AIC). Op 7 september was de kick-off.

Waarom een werkgroep Cultuur?

‘AI is een van de belangrijkste ontwikkelgebieden in de huidige digitale wereld. Om in Nederland op het hoogste niveau alle inspanningen op het gebied van AI te coördineren is de NL AIC opgericht. Deze coalitie kent diverse domeinen waaronder Cultuur. Kunstmatige intelligentie biedt uiteenlopende mogelijkheden voor de cultuursector, waarin erfgoed, media en (podium)kunsten sterk zijn vertegenwoordigd. Aansluiten bij de ontwikkelingen hiervan is voor deze sector cruciaal met het oog op de toekomst. Momenteel wordt AI sporadisch ingezet voor bijvoorbeeld het detecteren van nepnieuws, automatisch annoteren van erfgoedcollecties of componeren van muziek. Voor een structurele en efficiënte toepassing is meer vraaggedreven AI-onderzoek nodig.’

Vraaggedreven AI-onderzoek... wat houdt dit in?

‘We kunnen wel met een paar mensen bedenken wat leuk of handig zou zijn, maar de sector zou zelf vragen moeten ontwikkelen waaruit blijkt welke vormen van AI van toepassing zouden kunnen zijn. Letterlijk een klantgedreven vraag naar AI. En dat kan nog gewoon op een menselijke manier.’

Momenteel wordt AI ‘sporadisch ingezet’ zeg je. Waarom is dat?

‘Daar liggen verschillende factoren aan ten grondslag. Er zijn mediabedrijven en diverse instituten waar op allerlei niveaus al van AI wordt gebruikgemaakt. Maar voor een groot deel in de culturele wereld is het vooral onbekend terrein.’

Zijn er desondanks concrete voorbeelden te noemen?

‘Kijk naar hoe RTL gebruikmaakt van AI om bepaalde klantgroepen aan zich te binden door middel van algoritmes. Bij Beeld en Geluid maken we er bijvoorbeeld gebruik van om automatisch te annoteren. En de Koninklijke Bibliotheek zet AI in om snelgroeiende informatiestromen te blijven beheersen en de gebruiker betere en completere informatie te bieden.’ [Dat doet

‘AI biedt allerlei kansen. Juist in deze tijd waarin veel businessmodellen onderuit zijn gegaan door Covid-19’

ze onder andere door de computer de miljoenen digitale teksten die de KB beheert te laten lezen en analyseren op onderwerpen, personen, plaatsen en gebeurtenissen en zo op AI gebaseerde zoek- en vindtechnologieën te ontwikkelen, Red.]

Wat gaat de werkgroep het komende jaar doen?

‘Het doel van de werkgroep is – gegeven de potentie van AI-toepassingen, de uiteenlopende gebruikerswensen en rekening houdend met ethische en auteursrechtelijke regelgeving – om te komen tot een gemeenschappelijke AI-innovatieagenda voor de sector. Het streven is een evenwichtige afspiegeling van het ecosysteem te creëren, waartoe publieke instellingen, kennisinstellingen, bedrijven, mkb en zzp’ers behoren.’

Wat moet er op deze AI-innovatieagenda komen?

‘Verschillende zaken. We hebben nu een aantal deelgebieden bedacht waarin AI een belangrijke rol kan spelen: inspiratie, productie, distributie en receptie. Daarnaast gaat het om te kijken naar zogeheten meerstemmigheid, ethische en juridische randvoorwaarden en businessmodellen en verdienvermogen.’

Je ziet nu berichten dat de ontwikkelingen op het gebied van AI zo snel gaan en zo talrijk zijn dat het niet meer te stoppen is. Werkt dat niet het gevaar in de hand van ‘wij moeten er maar in mee, want willen niet achterblijven of de boot missen?’

‘*Better safe than sorry* is een prima reden om aan het avontuur dat AI heet te beginnen. Sterker nog, we zijn ruim op tijd aan boord van deze boot. Belangrijk is dat Cultuur zich ook laat zien in sectoren van onderzoek die misschien niet voor de hand liggen. We kunnen namelijk als sector veel betekenen voor anderen. Neem ons onderzoek op het gebied van speech-to-text. We kunnen dat vanuit de coalitie bijvoorbeeld samen ontwikkelen met de Nationale Politie. Die vraag ligt er al.’